

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ**

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор

Інституту історії України НАН України
академік НАН України

Валерій СМОЛІЙ

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

**підготовки здобувачів вищої освіти
на третьому (освітньо-науковому) рівні
на здобуття ступеня: доктор філософії (PhD)
за спеціальністю: 032 «Історія та археологія»
галузі знань: 03 «Гуманітарні науки»**

Розглянуто та затверджено

На засіданні Вченої ради Інституту

від «23» серпня 2025 року протокол № 11

Київ – 2025

Розробники силабусу:

Гарант освітньої програми:

[Handwritten signature]

НАЗВА ДИСЦИПЛІНИ: ТЕОРІЯ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ТА СВІТОВА ПОЛІТИКА

1. Нормативні навчальні дисципліни.

1.1. Дисципліни професійної підготовки

Галузь знань: 03 «Гуманітарні науки»

Спеціальність: 032 «Історія та археологія»

Освітній рівень: третій рівень освіти (доктор філософії)

ВИКЛАДАЧ: Мартинов Андрій Юрійович, доктор історичних наук, професор, провідний науковий співробітник відділу історії міжнародних відносин і зовнішньої політики України Інституту історії України НАН України

Тел. роб. 0984077912

Email: martynov.andriy15@gmail.com

Персональні профілі та сторінки web-ресурсів:

<https://orcid.org/0000-0002-9802-5980>

[http://resource.history.org.ua/cgi-](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?q=%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2+%D0%90.%D0%AE.&C21COM=S&I21DBN=SIMPLE_TEXT)

[bin/eiu/history.exe?q=%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2+%D0%90.%D0%AE.&C21COM=S&I21DBN=SIMPLE_TEXT](http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?q=%D0%9C%D0%B0%D1%80%D1%82%D0%B8%D0%BD%D0%BE%D0%B2+%D0%90.%D0%AE.&C21COM=S&I21DBN=SIMPLE_TEXT)

ЗАГАЛЬНЕ НАВАНТАЖЕННЯ: 4 кредити ECTS

Аудиторних занять: 48 академічних годин (16 лекційних і 8 семінарів по 2 академічні години); дві контрольні (модульні роботи) роботи – 4 академічні години; консультація та іспит – 4 академічні години)

Самостійна робота слухачів курсу: 64 години.

Форма підсумкового оцінювання: залік

АНОТАЦІЯ

1. Анотація курсу

Навчальний курс «Теорії міжнародних відносин та світова політика» є базовим нормативним курсом, що узагальнює наукові знання з проблем розвитку історії людства, різних цивілізацій та держав за часів давньої, середньовічної, нової та новітньої історії.

Курс складається із двох змістовних модулів та побудований за вимогами Європейської кредитно-трансферної системи (ECTS).

Дисципліна є нормативним базовим курсом для докторантів з історичних дисциплін.

Мета навчальної дисципліни: складність та системність міжнародного життя обумовлює потребу теоретичного осмислення специфіки функціонування двосторонніх, багатосторонніх та глобального рівнів міжнародних відносин, що є передумовою для ефективної практичної професійної діяльності на міжнародній арені.

Зазначенні знання з теорії міжнародних відносин є функціонально необхідними для ефективної професійної діяльності спеціалістів з менеджменту міжнародного культурного співробітництва, які в XXI столітті діятимуть в умовах складної діалектики діалогу та конфлікту локальних цивілізацій.

Завдання навчальної дисципліни:

ФОРМУВАННЯ ПРОГРАМНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ І РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Шифр згідно з ОНП	Компетентності
Загальні компетентності (ЗК)	
ЗК 2	Здатність використовувати у професійній діяльності базові загальні знання з різних наук (філософії науки та культури, педагогіки, соціології, соціальної філософії, антропології, мистецтвознавства, демографії тощо).
ЗК 3	Здатність до розуміння широкого кола філософсько-світоглядних проблем, глибинного усвідомлення суспільних процесів, причино-наслідкових зв'язків.
ЗК 4	Здатність застосовувати сучасні інформаційні технології у різних видах професійної діяльності; володіти основними методами і засобами набуття, зберігання та обробки інформації; знаходити необхідну інформацію, критично її осмислювати, порівнювати та аналізувати з метою визначення рівня її вірогідності; користуватися бібліотечними та архівними фондами як традиційними, так і електронними.
ЗК 6	Здатність виявляти, формулювати і розв'язувати дослідницькі проблеми, приймати обґрунтовані рішення та створювати алгоритм їхнього втілення у практику.
ЗК 7	Здатність до наукового пошуку; володіння необхідним дослідницьким інструментарієм; адекватного висвітлення та оцінювання історичних знань.
Фахові компетентності (ФК)	
ФК 2	Володіння сучасною науковою термінологією, глибоке розуміння змісту фахових термінів.
ФК 3	Знання з філософії історії, зокрема розуміння сутності історичних теорій щодо реконструкції минулого людства, обізнаність з основними науковими напрямками та науковими школами.

ФК 4	Навички із застосування спеціального інструментарію з метою відбору, аналізу, інтерпретації історичних джерел, верифікації наведеної в них інформації.
ФК 5	Вміння орієнтуватися в системі збереження архівних документів, спеціальні знання з історії функціонування державної машини та особливостей діловодства різних країн в різні історичні періоди, що дозволяє виявити необхідну для дослідження джерельну базу.
ФК 6	Вміння застосовувати під час дослідження класичні та сучасні наукові методи, зокрема історичні та міждисциплінарні, адекватно визначати методику дослідження відповідно до висунутих завдань та сформульованих цілей.
ФК 9	Здатність визначати вплив соціокультурного середовища, політичної системи на формування особистості та роль особистості в історії.
Програмні результати навчання (ПРН)	
ПРН 1	Вільне володіти всім арсеналом знань про минуле людства, закони і тенденції розвитку суспільства, інструменти та практики його вивчення.
ПРН 2	Знати основні теорії, ідеї, концепції, напрямки історичних досліджень як класичних, так і новітніх, зокрема локальної історії, регіоналістики, усної історії, інтелектуальної історії тощо.
ПРН 3	Опанувати сучасну термінологічну систему та понятійний апарат історичної науки і соціогуманітаристики
ПРН 4	Уміти збирати, опрацьовувати та зберігати наукову інформацію за допомогою сучасних інформаційних технологій.
ПРН 5	Уміти відбирати, аналізувати, класифікувати джерела для здійснення наукового дослідження, визначати рівень їхньої достовірності та інформативності, верифікувати наведені в них відомості.

ПРН 6	Втілювати в історичному дослідженні вже існуючі теоретичні розробки, визначати наявні проблеми, шукати шляхи їхнього розв'язання.
ПРН 8	Уміння обирати методологічний інструментарій та стратегічні підходи відповідно до особливостей наукового дослідження, його мети та завдань, розглядати проблему.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ

Тематичний план

№ з/п	Назва теми	Загальна кількість годин	Лекції	Семінари, підсумковий модульний контроль (контрольні роботи) та іспит	Самостійна робота
Модуль 1. Історії стародавнього світу та середніх віків					
1	<i>Предмет курсу теорії міжнародних відносин</i>	2	2		2
2	<i>Суб'єкти міжнародних відносин</i>	6	2	2	2
3	<i>Міжнародні системи</i>	6	2	2	2
4	<i>Глобалізація як фактор міжнародних відносин</i>	5	2	1	2
5	<i>Теорії міжнародних конфліктів</i>	5	2	1	2
6	<i>Міжнародна безпека</i>	5	2	1	2
7	<i>Правове регулювання міжнародних відносин</i>	5	2	1	2
8	<i>Міжнародне співробітництво</i>	8	4	2	2
<i>Підсумковий модульний контроль (контрольна робота)</i>		2		2	

Всього з модуль 1		44	18	12	14
Модуль 2.					
9	<i>Теорії між цивілізаційного діалогу</i>	5	2	1	2
10	<i>Теорії міжнародної інтеграції</i>	5	2	1	2
11	<i>Теорії врегулювання міжнародних конфліктів</i>	5	2	1	2
12	<i>Теоретичні засади зовнішньої політики України</i>	5	2	1	2
13	<i>Теоретичне осмислення міжнародної інтеграції України</i>	5	2	2	2
14	<i>Історичні зміни теорій міжнародних відносин</i>	6	4		2
Підсумковий модульний контроль (контрольна робота)		2	-	2	-
Всього за модуль 2		34	14	8	12
Письмова робота – дослідницька студія		38	-	-	38
Підсумковий контроль (консультація та залік)		4	-	4	-
Разом за курс		120	32	24	64

№ з/п	Теми семінарів	Кількість годин
Модуль 1		
Семінар 1	Сучасні теорії міжнародних відносин <ol style="list-style-type: none"> 1. Предметна структура теорії міжнародних відносин. 1. Категорії теорії міжнародних відносин. 2. Держава як учасник міжнародних відносин. 3. Наддержави та регіональні держави. 4. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародних відносин. 5. Суспільні групи як учасники міжнародних 	2

	<p>відносин.</p> <p>Література:</p> <p>Арон Р. Мир і війна між націями. – К., 2000.</p> <p>Асиметрія міжнародних відносин / Під ред. Г.М. Перепелиці, О.М. Субтельного. – К., 2005.</p> <p>Гайдуков Л.Ф., Кремень В.Г., Губерський Л.В. Міжнародні відносини і зовнішня політика. – К., 2001.</p> <p>Блек Дж. Історія світу. – Харків, 2021.</p>	
Семінар 2	<p>Міжнародні системи</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Типологія систем міжнародних відносин. 1. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин. 2. Ялтинсько-потсдамська система міжнародних відносин. 3. Однополярна система міжнародних відносин. 4. Багатополярна система міжнародних відносин. 5. Системи міжнародних відносин на початку ХХІ ст. <p>Література:</p> <p>Зленко А.М. Дипломатія і політика. – Харків, 2003.</p> <p>Камінський А. Основи міжнародних відносин. – Львів, 2001.</p> <p>Кіссінджер Г. Дипломатія. Львів, 2020.</p>	2
Семінар 3	<p>Глобалізація як фактор міжнародних відносин</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сутність процесу глобалізації. 1. Політичні та економічні чинники глобалізації. 2. Ліберальні теорії процесу глобалізації. 3. Основні протиріччя процесу глобалізації. 4. Особливості руху антиглобалістів. <p>Література:</p> <p>Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. – К., 2003.</p> <p>Гуменюк Б.І., Мартинов А.Ю. Футурологія міжнародних відносин. К., 2025.</p>	2
Семінар 4	<p>Теорія міжнародних конфліктів</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні причини міжнародних конфліктів 2. Колективна безпека в безпека блокова 3. Способи врегулювання міжнародних конфліктів 4. Військово-політичні блоки як гаранті колективної безпеки 	2

	<p>5. Передумови для формування ефективної системи колективної безпеки</p> <p>Література:</p> <p>Блек Дж. Історія світу. Харків, 2021. Гайдуков Л.Ф., Кремень В.Г., Губерський Л.В. Міжнародні відносини і зовнішня політика. – К., 2001. Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2002 роки. – К., 2004. Гуменюк Б.І., Мартинов А.Ю. Футурологія міжнародних відносин. К., 2025. Дипломатичний словник. – К., 2004.</p>	
Семінар 5	<p>Правове регулювання міжнародних відносин</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Превентивна війна в міжнародному праві 2. Роль переговорів як методу регулювання міжнародних відносин 3. Шляхи вдосконалення існуючої системи правового регулювання міжнародних відносин 4. Основні конституційні документи, котрі регулюють зовнішньополітичну діяльність України <p>Література:</p> <p>Гуменюк Б.І., Мартинов А.Ю. Футурологія міжнародних відносин. К., 2025. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. – К., 2003.</p>	2
Модуль 2		
Семінар 6	<p>Міжнародне співробітництво</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дайте характеристику основним регіональним інтеграційним об'єднанням 2. Охарактеризуйте головні форми міжнародного співробітництва. 3. Окресліть перспективи глобальної боротьби проти міжнародного тероризму. <p>Література:</p> <p>Гайдуков Л.Ф., Кремень В.Г., Губерський Л.В. Міжнародні відносини і зовнішня політика. – К., 2001 Газін В.П., Копилов С.А. Новітня історія країн Європи та Америки. 1945-2002 роки. – К., 2004. Гуменюк Б.І., Мартинов А.Ю. Футурологія міжнародних відносин. К., 2025. Дипломатичний словник. – К., 2004.</p>	2

Семінар 7	<p>Теорії цивілізаційного діалогу</p> <ol style="list-style-type: none"> Охарактеризуйте основні проблеми налагодження діалогу цивілізацій Визначте проблеми та перспективи “вестернізації”. Поясніть основні сценарії розвитку діалогу цивілізацій. <p>Література:</p> <p>Арон Р. Мир і війна між націями. – К., 2000. Асиметрія міжнародних відносин / Під ред. Г.М. Перепелиці, О.М. Субтельного. – К., 2005. Мальський М., Мацяк М. Теорія міжнародних відносин. – К., 2003.</p>	2
Семінар 8	<p>Теорії міжнародної інтеграції</p> <ol style="list-style-type: none"> Дайте характеристику функціоналізму. Визначте перспективи неофункціоналізму. Порівняйте інтеграційні теорії, на засадах яких розвивається ЄС та СНД. <p>Література:</p> <p>Гайдуков Л.Ф., Кремень В.Г., Губерський Л.В. Міжнародні відносини і зовнішня політика. – К., 2001. Гачев Г. Ментальности народів мира. Сходства и отличия. – М., 2003. Дипломатичний словник. – К., 2004. Камінський А. Основи міжнародних відносин. – Львів, 2001.</p>	2
Підсумковий (модульний) контроль	Контрольні роботи	4
Підсумковий контроль	Консультація та залік	4

Самостійна робота здійснюється у вигляді опрацювання лекційного матеріалу, додаткової літератури задля кращого засвоєння ідей, положень, концептів та фактажу навчального курсу та підготовки дослідницької роботи **за проблематикою, погодженою**

ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності аспіранта за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Вид роботи	Кількість балів за один вид роботи	Критерії оцінювання	Максимальна кількість балів за курс
<i>Лекції</i>	1	Аспірант відвідує лекційне заняття, якісне веде конспект лекції	За лекції – 16
	0	Аспірант не відвідує лекцію	
<i>Практичне заняття (семінари)</i>	3	Аспірант ставить змістовні запитання, висловлює аргументовані зауваження, бере участь у дискусії	За практичні заняття (семінари) – 24
	1-2	Аспірант ставить запитання, але не висловлює аргументованих зауважень та/або не бере участі в дискусії	
	0	Пасивна участь у практичному занятті	
<i>Самостійна робота (письмова робота – дослідницька студія)</i>	20	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичний та творчий підхід, знання особливостей досліджуваного явища, виклад є логічним. Роботу оформлено відповідного до чинних вимог.	За самостійну роботу – 20
	15-19	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє аналітичний та творчий	

		підхід, знання особливостей досліджуваного явища, виклад є в цілому логічним. Але є незначні недоліки: деяка непослідовність у викладенні матеріалу, певні прогалини у розумінні явища, фактичні помилки. Роботу оформлено відповідного до чинних вимог, але є невеликі хиби в оформленні.	
	9-14	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє непогане знання матеріалу, але є значна кількість недоліків різного характеру, структурні порушення, нелогічність у викладі матеріалу, нехтування приписами оформлення роботи.	
	1-8	Роботу подано невчасно; автор не засвоїв необхідний матеріал, не розуміє досліджуваного явища.	
	0	Робота взагалі не підготовлена аспірантом	
Контрольні (модульні роботи)	5	Аспірант надав вичерпні відповіді на всі питання контрольної роботи, продемонстрував глибоке знання матеріалу	За контрольні роботи – 10
	3-4	Аспірант надав вичерпні	

		<p>відповіді на всі питання контрольної роботи, але є незначні недоліки: деяка непослідовність у викладенні матеріалу, певні прогалини у розумінні явища, фактичні помилки.</p>	
	1-2	<p>Аспірант відповів не на всі питання контрольної роботи, не засвоїв необхідний матеріал.</p>	
	0	<p>Аспірант не відповів на жодне питання контрольної роботи чи не з'явився на контрольну роботу</p>	
Залік	30	<p>Аспірант демонструє глибокі знання, дає вичерпну відповідь на екзаменаційні та додаткові питання, впевнено аргументує свою позицію.</p>	

РОЗПОДІЛ БАЛІВ ЗА РЕЙТИНГОВОЮ СИСТЕМОЮ

Модулі	I	II
Лекції	0-9	0-7
Семінари	0-15	0-9
Самостійна робота (письмова робота – дослідницька студія)		0-20
Контрольні (модульні роботи)	0-5	0-5
Робота за модулями	0-29	0-41
Підсумковий контроль (залік)	0-30	
Всього за курс	0-100	

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

Рейтинговий показник	Оцінка за ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		Іспит	Залік
90-100	A (відмінно)	відмінно	зараховано
82-89	B (дуже добре)	добре	
75-81	C (добре)		
64-74	D (задовільно)	задовільно	
60-63	E (достатньо)		
35-59	FX (незадовільно)	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання

1-34	F (неприйнятно)	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
------	--------------------	--	---

Мінімальний пороговий рівень оцінки за роботу в семестрі (допуск до заліку) становить 35 балів. У разі отримання оцінки «неприйнятно» (нижче 35 балів) аспірант зобов'язаний повторно пройти курс навчання із зазначеної дисципліни. У разі отримання оцінки «незадовільно» аспірант має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії аспірант може обрати повторне вивчення дисципліни.

ФОРМА ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Поточний контроль знань з метою перевірки рівня засвоєння слухачами певних тем навчальної програми відбувається під час проведення семінарських занять. Формами поточного контролю з дисципліни «Теорії міжнародних відносин та світова політика» є опитування, аналіз пропонованих для ознайомлення наукових статей і монографій, дискусії щодо викладених у них проблем. Поточний контроль передбачає оцінювання відповідно до критеріїв, викладених у «Порядку і критеріях оцінювання».

Підсумковий контроль передбачає дві контрольні (модульні) роботи та залік. Контрольні роботи відбуваються у письмовому форматі, а залік у форматі усної співбесіди в очному режимі чи режимі відеоконференції. На контрольну роботу виносяться питання, що обговорювалися під час семінарських занять. На залік виносяться питання із запропонованого нижче переліку. За потреби ставляться додаткові/уточнюючі питання з обсягу навчального курсу.

ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Предмет теорії міжнародних відносин
2. Міждисциплінарний підхід до вивчення міжнародних відносин
3. Ідеалістичні теорії міжнародних відносин
4. Теорія політичного реалізму.
5. Категорії теорії міжнародних відносин
6. Методи дослідження теорії міжнародних відносин
7. Міжнародна система як спосіб організації міжнародних відносин.
8. Історичні зміни міжнародних систем.
9. Біполярна та однополярна системи міжнародних відносин
10. Регіональні системи міжнародних відносин
11. Держава як учасник міжнародних відносин
12. Суспільні групи як учасники міжнародних відносин
13. Міжнародні організації в міжнародних відносинах.
14. Національні інтереси як мотив участі в міжнародних відносинах
15. Національна безпека в міжнародних відносинах.
16. Міжнародні конфлікти
17. Методи врегулювання міжнародних конфліктів.
18. Колективна і блокова безпека.
19. Правове регулювання міжнародних відносин.
20. Концепція демократичного миру.

21. Концепція превентивної війни.
22. Концепція гуманітарної інтервенції.
23. Переговорні механізми забезпечення міжнародного співробітництва.
24. Дипломатія як форма функціонування міжнародних відносин.
25. Міжнародне співробітництво як гарантія глобального миру й безпеки.
26. Марксистські теорії міжнародних відносин.
27. Цивілізаційні теорії міжнародних відносин.
28. Ліберальні теорії міжнародних відносин.
29. Назвіть атрибути держави як суб'єкта міжнародних відносин.
30. Визначте основні типи держав.

ПОЛІТИКА КУРСУ

Слухач зобов'язаний відвідувати заняття всіх видів відповідно до встановленого розкладу, не запізнюватися. У разі дистанційних занять – завчасно перевіряти готовність технічних засобів, пристроїв та програмних продуктів до занять.

У разі відсутності: через хворобу – аспірант зобов'язаний надати відповідний документ гаранту освітньо-наукової програми, через поважні особисті чи родинні обставини – пояснювальну записку на ім'я гаранта освітньо-наукової програми.

ПОЛІТИКА ДОБРОЧЕСНОСТІ

Виконання навчальних завдань і робіт має відповідати вимогам «Положення про дотримання академічної доброчесності науковими працівниками та здобувачами вищої освіти в Інституті історії України НАН України» <http://history.org.ua/uk/post/50146> (наказ № 2/1-од від 2.01.2024 року).